

моральної поведінки в ситуації морального вибору, моральної направленості особистості у взаємодію з однолітками; соціалізація і особистісний розвиток.

Ці компоненти забезпечують ефективне формування духовно-моральних основ особистості підлітка-студента у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації.

Наступним кроком є пояснення доцільності використання педагогічних умов для ефективного формування духовно-моральних основ особистості підлітка.

Для успішного розв'язання цього завдання, слід аналізувати проблеми формування духовно-моральних основ особистості підлітка-студента, що навчається у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації.

Теоретичне вивчення психолого-педагогічної літератури з проблеми формування духовно-моральних основ особистості підлітка-студента, що навчається у вищих навчальних закладах, дозволило встановити, що дана проблема являється актуальною в педагогічній теорії і освітній практиці і потребує подальшого теоретичного осмислення.

Список літератури: 1. Пономарьов О.С., Касьянова О.М. Моделювання діяльності фахівця: підручник. – Харків: НТУ «ХП»: Видавництво ФОП Тагаєв П.О., 2011. – 236 с. 2. Пономарьов О.С., Відповідальність як педагогічна категорія О.С. Пономарьов, Н.В. Серєда, М.К. Чеботарьов. – Х.: Вид-во Підручник НТУ «ХП», 2013. – 172 с. 3. Симонов П.В. и др. Происхождение духовности Текст./ П.В. Симонов, П.М. Ершов, Ю.П. Вяземский. М.: Наука, 1989. – 350 с.

*Грень Л.М.
м. Харків, Україна*

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА ВТНЗ

Спілкування є однією з центральних проблем, через призму якої вивчаються питання сприймання й розуміння людьми одне одного, лідерства й керівництва, згуртованості і конфліктності, міжособистісних взаємин та ін.

Цариною людської моральності один із сучасних українських етиків В. Малахов вважає спілкування. Він наголошує, що людська моральність реально виявляється не у свідомості й навіть не в діяльності людини, а саме в її спілкуванні з іншими. Оскільки у повноцінному спілкуванні людина постає саме як суб'єкт, то завжди актуальною є проблема

морального самовизначення партнерів один щодо одного. Залежно від цього вибору й самовизначення спілкування може виявитися для людини найвищою, найжаданішою розкішшю (А. де Сент-Екзюпері) і справжнім пеклом (Ж.-П. Сартр).

Спілкування є системою міжособистісної взаємодії, яка є багатогранним процесом, що вивчається філософією, соціологією, загальною і соціальною психологією, лінгвістикою, педагогікою та іншими науками. Концептуальні основи дослідження феномена спілкування розроблені у працях В.М. Бехтерева, С.Л. Рубінштейна, А.А. Леонтьєва та інших психологів, які розглядають спілкування як необхідну умову розвитку людини, її соціалізації, індивідуалізації.

У психологічному аспекті спілкування визначається і як специфічна форма діяльності, і як самостійний процес взаємодії, необхідний для реалізації інших видів діяльності особистості. У процесі такої взаємодії індивід отримує не тільки раціональну інформацію, формує способи розумової діяльності, але і засвоює людські емоції, почуття, форми поведінки за допомогою наслідування, запозичення, співчуття та ідентифікації. Вони зосереджують увагу на вивченні суб'єкта.

Спілкування розуміється і як процес безпосередніх взаємовідношень людей, що звернені один до одного, оснований на розумінні та передачі знань, думок, переживань у відповідності із соціальними нормами та умовами здійснюваної ними діяльності.

Спілкування – це процес обміну пізнавальної та оцінної інформації, що має на меті задовольнити потреби людини в контакті з іншими людьми.

При всій різноманітності підходів науковців щодо ролі і функції спілкування можна сказати, що всі вони зводяться до винятковості ролі спілкування як у розвитку, так і у функціонуванні особистості.

Цікаво, що із розуміння ролі й знання механізмів спілкування виник менеджмент як функція з керівництва людьми і галузь людського знання, що допомагає здійснити цю функцію [1]. Менеджер та керівник витрачають на спілкування 50–90 % робочого часу, щоб реалізувати свою роль у міжособистісних взаєминах, інформаційному обміні та у процесі прийняття рішень і виконання управлінських функцій планування, організації та контролю. Тому спілкування для них – процес, який пов'язує всі основні види управління. 75 % американських, 63 % англійських і 85 % японських підприємців вважають, що неефективне спілкування є основною перешкодою на шляху досягнення позитивного результату в їхній діяльності, тобто нерезультативне спілкування – одна з основних причин виникнення проблем у їхній роботі [1]. Спілкування стало основою маркетингу і його головним методом. Спеціалісти з маркетингу повинні знати запити та бажання споживачів тільки з перших

уст, зустрічатися особисто з клієнтами, кожний з яких має свої риси характеру, темперамент, звички тощо, Головне гасло маркетингу: «Споживачі вимагають від виробників спілкування. Вони хочуть, щоб з Вами було легко спілкуватися».

Вчені приділяють велику увагу проблемам спілкування, вказуючи на його особливу роль при вирішенні навчальних, виховних, практичних завдань. Все це вказує на важливу роль підготовки майбутніх фахівців до міжособистісної взаємодії у майбутній професійній діяльності, а також поліпшення форм і методів відповідної роботи, на вміння педагогів ефективно розвивати комунікативну компетентність студентів.

Комунікативна компетентність розглядається часто як система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії. Як і всяка дія, комунікативний акт містить у собі аналіз і оцінку ситуації, формування мети. Проаналізувавши погляди різних вчених щодо важливості комунікативної компетентності у професійному спілкуванні, слід зазначити, що вона сприяє професійному успіху і кар'єрному зростанню фахівця, допомагає йому почуватися впевнено у суспільстві, відповідати сучасним вимогам суспільства до особистості як високому професіоналу, культурній особистості.

Таможська І.В. дає визначення професійної компетентності як «інтегральної характеристики ділових і особистісних якостей фахівця, що відбиває рівень знань, умінь і навичок, професійного досвіду, а також особистісних якостей, необхідних для досягнення цілей професійної діяльності» [4].

Професійна компетентність фахівця будь-якого профілю включає низку компетентностей, найбільш значущими з яких є такі: 1) *спеціальну компетентність* (високий рівень знань, використовуваних у професійній праці, котрі забезпечують можливості професійного росту фахівця, зміну профілю роботи, результативність творчої діяльності); 2) *соціальну компетентність* (здатність брати на себе відповідальність, приймати рішення, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом тощо); 3) *комунікативну компетентність*, котра вимагає знання іноземних мов, високий рівень культури мови і спілкування; 4) *психологічну компетентність*, яка зумовлена розумінням того, що без культури емоційної сприйнятливості, без умінь і навичок рефлексії, без досвіду міжособистісної взаємодії професіоналізм залишається неповним; 5) *інформаційну компетентність*, що включає володіння новими інформаційними технологіями.

У структурі професійної компетентності сучасного фахівця, у тому числі фахівця технічного профілю, значно зросла роль і значущість *комунікативної компетентності*.

Сучасний фахівець технічної галузі є активним суб'єктом спілкування, адже він повинен уміти встановлювати та підтримувати контакт з різними людьми, аргументовано переконувати та відстоювати свою професійну позицію, виконувати менеджерські функції, тобто володіти комунікативною компетентністю. Тому стає нагальною проблема професійної комунікативної компетентності та умов її забезпечення для випускників технічних ВНЗ.

Комунікативна компетентність сприяє формуванню навичок ділового спілкування. Спеціаліст у рамках його професійної діяльності взаємодіє з іншими людьми і виконує управлінські завдання різного рівня складності». Сучасний фахівець повинен бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних областях, у різних ситуаціях, легко запобігти або вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій.

Ігнатюк О. стверджує, що тільки взаємозалежний комплекс професійних знань і особистісних якостей може визначити рівень професіоналізму сучасного фахівця технічної галузі і його готовності до ефективної діяльності [3].

Комунікативна компетентність – це сукупність знань, вербальних і невербальних навичок спілкування, а також здібність ситуативного реагування, тобто вміння адаптуватися до будь-якої ситуації.

Комунікативну компетентність учені розглядають і як систему внутрішніх засобів регуляції комунікативних дій, виділяючи в останньому орієнтуючу та виконавчу складові, і як диференційоване сприйняття соціальних об'єктів та адекватну взаємодію з ними.

Діловий рівень спілкування – рівень спілкування, на якому людей поєднують інтереси справи, спільна діяльність, пошук засобів підвищення ефективності співробітництва. На діловому рівні людей поєднує спільна діяльність, спрямована на досягнення загальних цілей. Основний принцип ділових взаємин – раціональність, пошук засобів підвищення ефективності співробітництва. Велику роль у формуванні ділового спілкування студентів відіграє навчання самоуправлінню.

Самоуправління особистості – комплекс психолого-педагогічних, соціально-психологічних та інших прийомів, методів і засобів; дотримання визначених норм і правил, які застосовуються у повсякденній життєдіяльності, спираючись і використовуючи свої власні людські ресурси. Це процес постійного самоаналізу, самомотивації, самооцінки, самосвідомості, самоконтролю і самодисципліни у життєдіяльності людини. Самоуправління може бути різним і за своєю спрямованістю, і за якістю, і за результативністю. Воно формує у людині і соціально-психологічний механізм, який працює автоматично. Це **самоаналіз** –

самопостереження – самосвідомість – самооцінка – самоконтроль – самодисципліна – самовдосконалення. Тільки у такому випадку система самоуправління сприяє формуванню ділового спілкування у процесі навчання у ВНЗ.

Список літератури: 1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект) / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1994. – 560 с. 2. Грень Л.М. Діагностика й розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей: – Ялта: РВВ КГУ, 2014, – Вип. 43. – Ч. 1. – 264 с. 3. Ігнатюк О.А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення : теорія і практика: монографія / О.А. Ігнатюк. – Х. : НТУ «ХП», 2009. – 432 с. 4. Таможська І.В. Теоретичні питання формування вмінь ділового спілкування в майбутніх фахівців технічного профілю / І.В. Таможська // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology. : journal. – Budapest, 2013. – Vol.7. – С. 173–176.

*Громова І.О.
м. Харків, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ

Поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). У формуванні компетенції вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але також і освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо. Метою такого підходу до підготовки фахівця є оцінювання їх компетенцій та визначення рівня компетентності підготовленого фахівця взагалі [1].

Система базових компетенцій, що використовується сьогодні для формування критеріїв оцінювання якості освітньої підготовки, визначена у відповідності з виділеними Єврокомісією вісьмома ключовими компетенціями, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях: 1) компетенція в галузі рідної мови; 2) компетенція в сфері іноземних мов; 3) математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції; 4) комп'ютерна компетенція;